

ВІСНИК НАУКОВАЇ ПАРТІЙНОЇ НАВУКИ
ІСТОРИЯ ПАРТІЙНОЇ НАВУКИ
(1960-я – першая палова 1980-х гг.)

П.А. Мацюш
БДПУ (г. Мінск)

У другой палове 1950-х гг. адбываюцца сацыяльна-палітычныя падзеі, якія аказалі значны ўплыў на развіццё гістарычнай навукі. Гісторыя Беларусі пачынае вывучацца як самастойная навука, але яе вывучэнне неабходна разглядаць ў непарыўнай сувязі з задачамі, якія ставіла кіраўніцтва перад гістарычнай навукай.

Інжодзячы з дырэктыў партыі ў галіне грамадскіх навук, гісторыкі вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі пашырылі навукова-даследчую работу ў галіне гісторыі беларускага народа ў 1950-х гг. з'явіліся ў КПСС, які выкрыў і асудзіў культ асобы Сталіна, што быў тормазама развіцця навукі ў гэтым напрамку да скажэння многіх важнейшых гістарычных падзей. З улікам грамадска-палітычных змяненняў даследчыкаў адкрыліся новыя магчымасці для асвятлення гістарычных фактаў.

Праграма КПСС (1961г.) ставіла канкрэтныя задачы перад навукоўцамі, якія павінны былі распрацоўваць пытанні гісторыі Кампартыі Беларусі на розных этапах яе дзейнасці, а таксама гісторыі камсамольскіх арганізацый рэспублікі. Многія пытанні дзейнасці Кампартыі Беларусі ў гэтым напрамку зароджаны першых сацыял-дэмакратычных арганізацый у пачатку XX стагоддзя і ў наш час атрымалі асвятленне ў гісторыка-партыйнай літаратуры.

Парад гісторыкамі Беларусі ставілася задача, каб з марксісцка-ленінскіх пазіцый даць асвятленне ўсебаковае асвятленне гісторыі беларускага народа на ўсіх этапах грамадскага развіцця і паказаць кіруючую ролю Камуністычнай партыі ў жыцці, працы і барацьбе беларускага народа.

Важным момантам у вывучэнні нацыянальнай гісторыі стала ўвядзенне адпаведнага курсу гісторыі ў навуковых устаноў. Саюзным рэспублікам давалася права самім вызначаць, якім чынам арганізаваць гэты курс. Такое рашэнне давала значныя магчымасці для вывучэння нацыянальнай гісторыі, стварэння падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў для школ навукова-педагагічнымі калектывамі навуковых устаноў. Упершыню ў гісторыі Беларусі ўзнікла магчымасць самастойна стварэння парадак вывучэння айчынай гісторыі і стварэння першых нацыянальных падручнікаў па гісторыі Беларусі ў Міністэрствам асветы БССР вырашыла вывучаць гісторыю Беларусі шляхам уключэння ў асобных пытанняў па гісторыі Беларусі ў адпаведныя раздзелы і тэмы праграмы па гісторыі СССР. Стварэнне першага падручніка па гісторыі БССР было даручана загадчыку кафедры гісторыі Беларусі БДУ прафесару Л.С. Абэцэдарскаму і дацэнтам М.П. Баранавай і І.М. Пашкевічу.

Змест гісторыі Беларусі рэкамендавалася разглядаць пры вывучэнні курса гісторыі СССР у асобных часоў да нашых дзён у 7-10 класах. Для гэтага ў адпаведныя тэмы праграмы па гісторыі СССР было ўключана 30 асобных урокаў і яшчэ 32 пытанні па гісторыі БССР. Пры гэтым у асобных часоў на іх вывучэнне не вылучаўся. Настаўнік ставіўся перад альтэрнатывай: скараціць асобныя тэмы вывучэння курса гісторыі СССР, ці наогул не вывучаць айчынную гісторыю. Часцей за ўсё выбіраўся другое. Разам з тым, уключэнне курса айчынай гісторыі ў праграмы сярэдніх школ і ў вышэйшых навучальных устаноў, усё ж стварала патэнцыяльныя магчымасці для азнаямлення школьнікаў з гісторыяй Беларусі, садзейнічала назапашванню вопыту стварэння падручнікаў, распрацоўцы пытанняў метадыкі яе выкладання, падрыхтоўцы ў вышэйшых навучальных устаноў спецыялістаў, якія б валодалі пытаннямі нацыянальнай гісторыі.

Незвычайным стала і з'яўленне абагуляючай працы па гісторыі БССР для вышэйшых навучальных устаноў. У свет выйшла двухтомная «Гісторыя Беларускай ССР». Гэта была першая агульная праца па нацыянальнай гісторыі сярод саюзных рэспублік, напісаная на аснове партыйна-навуковай працы, якая, як падкрэслівалася ў прадмове, прызначалася не толькі для падрыхтоўкі і студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў, настаўнікаў сярэдніх школ, але і для шырокага колаў савецкай грамадскасці [1].

Неабходна адзначыць, што гэта было ўжо другое выданне па гісторыі Беларусі. У першым ад першага выдання, якое выйшла ў свет у 1954 - 1958 гг., усе главы «Гісторыі Беларускай ССР» былі дапоўнены фактычным матэрыялам. Акрамя таго, у сувязі з барацьбой з культам асобы Сталіна былі выдалены спасылкі на Сталіна. На пасяджэнні вучонага Савета гістарычнага інстытута БДУ адзначалася, што дадзеная праца была выканана ў духу рашэнняў XX і XXII з'ездаў КПСС, якія выкрывалі культ асобы Сталіна. За яе стварэнне аўтарскі калектыв быў адзначаны на атрыманне Ленінскай прэміі.

Адметным было тое, што ўклад у стварэнне дадзенай працы ўнеслі не толькі акадэмічныя калектывы, але і выкладчыкі калектыву кафедры гісторыі БССР БДУ. Акрамя супрацоўнікаў Інстытута гісторыі АН БССР, у стварэнні працы таксама ўдзельнічалі выкладчыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Інстытут гісторыі партыі пры ЦК КПБ і іншых навуковых устаноў пад агульнай

рэдакцыяй акадэміка АН БССР Т.С. Гарбунова, членаў-карэспандэнтаў АН БССР І.С. Краўчэнка, Н.В. Каменскай, кандыдатаў гістарычных навук К.І. Шабуні і Л.С. Абэцэдарскага [4, арк. 13].

Хаця шматлікія моманты нацыянальнай гісторыі ў ім трактаваліся неаб'ектыўна, з патрабаваньняў часу, дадзеная праца доўгі час з'яўляўся адзінай па гісторыі Беларусі. Акрамя дзякуючы намаганьням Л.С. Абэцэдарскага на гістарычным факультэце БДУ была створана кафедра беларускай гісторыі.

У 1975 г. было завершана выданне пяцітомнай «Гісторыі БССР». У беларускай гісторыяграфіі гэта было ўжо трэцяе шматтомнае выданне гісторыі Беларусі. У пяцітомным выданні раскрылася гісторыя Беларусі са старажытных часоў да канца 1950-х гг. Нягледзячы на фундаментальны характар працы, такія пытанні як эканамічнае развіццё Беларусі ў XIV-XVI ст., рубяжы XVI-XVII ст., нацыянальна-вызваленчы рух у Беларусі былі недастаткова даследаваны.

Такім чынам, кіраўніцтва рэспублікі, надавала не заўсёды пільную ўвагу набытым школьным і студэнтамі (будучымі настаўнікамі) глыбокіх ведаў па нацыянальнай гісторыі. Вышэйшая школа ажыццяўляла навучанне і выхаванне маладых пакаленняў беларусаў ў адпавядных ад нацыянальных гістарычных традыцый [2, с. 622].

Распрацоўваючы ў той або іншай ступені праблемы гісторыі беларускага народа ў старажытнейшых часоў да сучаснасці, даследчыкі галоўную ўвагу надавалі савецкаму пераўтварэнню сацыялістычнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны ў Беларусі, гісторыі рабочага класа і сялянска-барацьбе беларускага народа супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны, сацыялістычнаму і камуністычнаму будаўніцтву ў рэспубліцы.

Такім чынам, навуковыя установы і кафедры гісторыі партыі ВЛКСМ рэспублікі вымушаны былі сваю асноўную ўвагу канцэнтравалі на асветленні кіруючай ролі Кампартыі Беларусі ў барацьбе беларускага народа за пабудову камунізму ў краіне. У цэнтры іх навукова-даследчай дзейнасці вылучаліся пытанні абагульнення вопыту дзейнасці Кампартыі Беларусі па кіраванні сацыялістычным і камуністычным будаўніцтвам.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Багдановіч, А. Развіццё нацыянальнай гістарычнай адукацыі ў Беларусі ў канцы XIX–XX ст. // А. Багдановіч // Гісторыя праблемы выкладання. – 2009. – №6. – с. 50–54.
2. Беларусь: народ, государство, время / ИАН Беларуси, Ин-т истории; редкол.: А.А. Коваленя (пред.) / Минск: Беларусь, наука, 2009, 879 с.
3. Каменская, Н.В. Стан і задачы навуковых даследаванняў па гісторыі Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў Беларусі / Н.В. Каменская // Вес. Акад. навук БССР. Сер. грам. навук. – 1979. – № 4. – С. 50–56.
4. НАРБ. Фонд 42. – Вол. 7. – Спр. 1216. Отчет Гродненского педагогического института о работе за учебный год.
5. Фомин, В. Фундаментальное исследование истории Белорусской ССР / В. Фомин, С. Лагун // Материалы к истории Белоруссии. – 1976. – № 12. – С.85–99.